

НАБИРАНЕ НА СРЕДСТВА ОТ МУЗЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Въпроси и отговори

Настоящият наръчник се издава в рамките на проект „Ефективни подходи към устойчивостта на НПО“, финансиран от Фондация „Америка за България“ и изпълняван от Българския център за нестопанско право (БЦНП) и фондация „Програмен и аналитичен център за европейско право“ (ПАЦЕП).

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION

Фондация Америка за България

Фондация „Америка за България“ подпомага развитието и растежа на динамичен частен сектор в полза на свободна и демократична България. Основана през 2008 г., фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които Фондация „Америка за България“ предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

Българският център за нестопанско право е създаден през юли 2001 г. и е вписан в Централния регистър към Министерството на правосъдието като фондация в обществена полза. БЦНП е местният партньор на Международния център за нестопанско право (ICNL) със седалище във Вашингтон и на Европейския център за нестопанско право (ECNL) със седалище в Бунапеща.

Мисията на БЦНП е да оказва подкрепа при изработване и прилагане на закони и политики с цел развитие на гражданското общество, гражданско участие и добро управление в България. БЦНП следва мисията си вярвайки, че развитието на правната рамка на нестопанските организации е основен механизъм за създаване на независимо и проспериращо гражданско общество. БЦНП насърчава прозрачността, отчетността и създаването на подходяща структура на управление на юридическите лица с нестопанска цел в България.

ЗА ПОВЕЧЕ ИНФОРМАЦИЯ:

*Български център за нестопанско право; 1000 София, България, ул. Добруджа 6
тел./факс: (+359 2) 981 66 17; (+359 2) 988 81 66; ел. поща: info@bcnl.org; www.bcnl.org*

СЪДЪРЖАНИЕ

МУЗЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Какво представляват музеите?	5
Кои държавни органи осъществяват контрол над дейността на музеите?.....	6
Могат ли музеите да придобиват собственост?	7
Могат ли музеите да имат извънбюджетни сметки?	7
Облагат ли се с данъци сумите, получени като субсидия от държавни фондове и програми за подпомагане на дейността на музеите?	8

НАБИРАНЕ НА ДАРЕНИЯ

Всеки вид музей ли може да набира дарения за дейността си?	8
Има ли специални изисквания при набирането на дарения от музеи?	9
Кой взема решенията за това как да се разходват приходите от дарения, направени в полза на музей?	9
Дължат ли музеите данъци за получените от тях дарения?.....	11
Имат ли право дарителите на музеи на данъчни облекчения?	11
Как следва музея да документира получено дарение?	11
Разграничение между дарителство, реклама и спонсорство.....	12

ИЗВЪРШВАНЕ НА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ

Могат ли музеите да извършват стопанска дейност?	13
Какъв вид стопанска дейност могат да имат музеите?	14
Могат ли музеите да продават сувенири?.....	16
Как се определят таксите за входните билети в музеите?	16
Има ли ограничения за какво могат да се разходват приходите от стопанска дейност на музеите?.....	16
Дължат ли музеите данъци за приходите си от стопанска дейност?.....	17
Как следва да се документират приходите от стопанска дейност на музеите?.....	17
Подлежат ли на регистрация музеите по Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС)?	18
Ако музея е регистриран по ДДС, следва ли да се начислява ДДС върху цените на входните билети?	18

ПРИМЕРНИ ДОГОВОРИ И ДОКУМЕНТИ

Договор за дарение.....	19
Договор за спонсорство.....	19
Удостоверение за дарение.....	21

НАБИРАНЕ НА СРЕДСТВА ОТ МУЗЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Въпроси и отговори

Настоящият наръчник има за цел да даде отговори на основните въпроси, свързани с това дали и при какви условия музеите в България могат да набират дарения и да извършват стопанска дейност, за да осигуряват своята финансова устойчивост. Представената информация отчита действащото към 1 октомври 2013 г. законодателство, както и установени практики, обобщени на основата на направено за целта анкетно проучване сред 17 музея (4 от тях са със статут на държавни, а останалите 13 – със статут на общински музеи) в периода април–юли 2013 г. В наръчника са включени и някои добри примери за музеи, които набират средства от дарения или чрез предоставянето на допълнителни стопански услуги.

Наръчникът е подготвен в рамките на проект „Ефективни подходи към устойчивостта на НПО“, финансиран от Фондация „Америка за България“ и изпълняван от Българския център за нестопанско право и фондация „Програмен и аналитичен център за европейско право“.

Илюстрациите са предоставени от Регионален исторически музей – Кърджали.

**Автори: Иван Брегов, правен експерт – БЦНП,
Павлета Алексиева, правен експерт – БЦНП;
дизайн и предпечат – Владимир Любенов**

© Всички права запазени. Български център за нестопанско право, 2013
*Всички авторски права върху текста са запазени за Български център за нестопанско право.
БЦНП допуска използване на текстове с единствено условие да бъде цитиран източникът.*

МУЗЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Какво представляват музеите?

Според действащото българско законодателство музеите са част от националната система по опазване на културното наследство¹. Музеят е културна и научна организация, която издирва, изучава, опазва и представя културни ценности, природни образци и антропологични останки с познавателна, образователна и естетическа цел. Музеите подлежат на вписване в нарочен регистър, който се води от Министерството на културата².

Държавните, общинските и регионалните музеи имат статут на културни институти по смисъла на Закона за закрила и развитие на културата (ЗЗРК).

Държавните музеи се създават, преобразуват и закриват от Министерски съвет по предложение на министъра на културата или със закон. Те осъществяват дейността си въз основа на предоставени от държавата културни ценности,

сграден фонд и ежегодна държавна субсидия чрез бюджета на ведомството, към което е създаден музеят. Съгласно ЗЗРК и ЗКН тези музеи са определени като самостоятелни юридически лица на бюджетна издръжка, второстепенни разпоредители с бюджет. Държавните музеи разполагат със самостоятелни банкови сметки, но бюджетът им е част от бюджета на първостепенния разпоредител, който има правомощието да прави корекции. Устройството и дейността им се определят с правилници, издадени от ръководителя на ведомството, към което са създадени.

Общинските музеи се създават, преобразуват и закриват с решение на общинския съвет, съгласувано с министъра на културата. Те осъществяват дейността си въз основа на предоставени от общината културни ценности, сграден фонд и се финансират чрез субсидия от бюджета на съответната община, на чиято територия се намира седалището им. Размерът на субсидията за всеки отделен общински музей се определя ежегодно с решение на съответния общински съвет, като той не може да бъде по-нисък от този през предходната година, независимо от реализираните приходи от дейността на музея през годината. Общинските музеи са самостоятелни юридически лица на бюджетна издръжка, второстепенни разпоредители с бюджет. Те също имат самостоятелни банкови сметки, но бюджетът им е част от бюджета на общината, която има правомощието да прави корекции. Устройството и дейността им се определят с правилници, издадени от общинския съвет по седалището на музея.

¹ Съгласно чл. 11, ал.1 от Закона за културното наследство (ЗКН) националната система по опазване на културното наследство включва държавните и общинските органи за управление и контрол на дейностите по опазване на културното наследство, музеите, културните организации по смисъла на ЗЗРК, както и Светия синод на Българската православна църква и централните ръководства на другите регистрирани вероизповедания. Съгласно пар. 1 от допълнителните разпоредби на ЗКН държавните и общинските художествени галерии са със статут на музеи.

² Вж. <http://mc.government.bg/page.php?p=58&s=429&sp=67&t=70&z=0>

Според анкетата 13 от анкетираните музеи (гържавни и общински) са посочили, че около и над 75% от финансирането им се формират от гържавната, съответно общинската субсидия, която им се полага, 10–15 % от бюджетите им се осигуряват чрез приходи от посетители, 10–15% – от приходи от стопанска дейност. Едва от 1 до 7% от бюджета им се образуват чрез получени дарения, като при над половината от анкетираните размерът на получените дарения е не повече от 2%. Само 2 от анкетираните музеи са посочили, че разчитат на 100% на отпусканата им субсидия.

Регионалните музеи се създават и осъществяват дейността си въз основа на предоставени от гържавата или общината културни ценности и сграден фонд, и се финансират от общината, на чиято територия е седалището им, както и от общините, на чиято територия развиват дейност, като допълнително за издръжката им се предоставят целеви средства от гържавния бюджет.

Частните музеи и музеите със смесено участие имат статут на културни организации по смисъла на ЗЗРК.

Частните музеи се създават под формата на юридически лица с нестопанска цел в обществена полза по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) за осъществяване на музейна дейност и могат да извършват дейност след получаване на разрешение от министъра на културата. Учредители могат да бъдат физически и/или юридически лица, като за целта на учредяване на музей те предоставят законно придобити от тях джвжими културни ценности. Частните музеи се финансират със средства, осигурени от техните учредители. Устройство-

то и дейността им се определят с правилници, приети от учредителите на музея. Към момента съществуват само 4 частни музея, като три от тях действат под формата на фондации в обществена полза и един е със статут на сдружение в обществена полза.

Музеите със смесено участие също се създават под формата на юридически лица с нестопанска цел в обществена полза по реда на ЗЮЛНЦ за осъществяване на музейна дейност. Учредители обаче са гържавата и общините съвместно или с физически, или с юридически лица, като отношенията между страните се уреждат с учредителен акт, с който се определят правата и задълженията им. Проектът на учредителен акт се съгласува с министъра на културата в тримесечен срок от искането. Музеите със смесено участие се финансират със средства от гържавния бюджет или бюджета на съответната община и собствени средства на учредителите им. В регистъра към Министерството на културата няма вписан нито един такъв музей към настоящия момент.

Кои гържавни органи осъществяват контрол над дейността на музеите?

Контролът върху дейността на музеите се осъществява основно от няколко гържавни органа.

Инспекторатът за опазване на културното наследство осъществява специализиран контрол за спазване на изискванията по Закона за културното наследство (ЗКН) при извършване на теренни и подводни археологически проучвания; териториално-устройствена защита на недвижимите

културни ценности; опазване на движимите и недвижимите културни ценности в музеите; извършване на консервация и реставрация на движимите и недвижимите културни ценности; извършване на сделки с движимите културни ценности; изпълнение на сключени от музеите договори. Санкциите, които могат да бъдат наложени на музеите от Инспектората, са от имуществен характер, отнемане в полза на държавата на културни ценности и имущество, сезиране на прокуратурата в случаите, в които има съмнение за извършено престъпление.

Националната агенция по приходите (НАП) установява административните нарушения на данъчното законодателство и налага наказания за това. Пред НАП музеите имат задължение да декларират приходите си, въз основа на което да бъдат обложени с данък. Санкциите, които могат да бъдат наложени на музеите от НАП са във вид на различни по размер глоби.

Сметната палата има правомощията да прави документални и фактически проверки с цел извършване на финансов одит. Държавните, общинските и регионалните музеи попадат под обхвата ѝ с оглед на това, че са разпоредители с бюджет (държавен и общински). Частните и музеите със смесено участие могат да бъдат контролирани от Сметната палата, доколкото се разпореждат с бюджетни средства и/или са получили средства от фондове и по програми на Европейския съюз. Санкциите, които могат да бъдат наложени на музеите от Сметна палата, са също по формата на глоби и други имуществени санкции.

Могат ли музеите да придобиват собственост?

Съгласно българското законодателство музеите, независимо от формата на собственост (т. е. дали са държавни, общински, частни или със смесено участие), са самостоятелни юридически лица и като такива могат да придобиват на общо основание право на собственост и други вещни права върху движимо и недвижимо имущество.

Могат ли музеите да имат извънбюджетни сметки³?

Този въпрос е относим към държавните, общинските и регионалните музеи. Съгласно чл. 41, ал.1 от Закона за културното наследство държавните и общинските музеи са юридически лица на бюджетна издръжка, второстепенни разпоредители с бюджет. Към тази категория можем да приравним и регионалните музеи, които също осъществяват дейността си въз основа на предоставени от общината и/или държавата средства. В качеството си на юридически лица тези музеи могат да откриват и извънбюджетни сметки, съобразявайки се с чл. 151, ал. 1 от Закона за публичните финанси, според който обслужването на банковите сметки и плащанията на бюджетните организации се осъществява от Българската народна банка и от банките по ред и начин, определени със съвместни ука-

³ Под извънбюджетни сметки следва да се разбират сметките по смисъла на чл. 45 от Закона за устройство на държавния бюджет. Това са сметките, по които се набират средства, различни от отпусканата на музеите държавна/общинска субсидия. В действащия Закон за публичните финанси понятието „извънбюджетна сметка“, не е възприето, на практическият му смисъл и употреба не са отпаднали.

зания на министъра на финансите и на управителя на Българската народна банка. До момента (септември 2013 г.) не са издадени подобни указания по прилагането на цитираната разпоредба. В част от практиката по разпореждане с извънбюджетните сметки на музеите се е възприел подход средствата, получени от дарения, както и от проектно финансиране, да постъпват именно в извънбюджетната сметка на съответния музей с цел запазването им на разположение на музея за следващата бюджетна година, тъй като утвърдилата се недобра практика показва, че останалите неразпределени средства от бюджетната сметка на всеки музей постъпват обратно в републиканския бюджет в края на всяка една година или съответно с техния размер общината намалява субсидията на музея.

Облагат ли се с данъци сумите, получени като субсидия от държавни фондове и програми за подпомагане на дейността на музеите?

Според действащото българско законодателство музеите, като самостоятелни юридически лица, са данъчно задължени лица на общо основание по Закона за корпоративни подоходно облагане (ЗКПО). На облагане по ЗКПО подлежат приходите от сделки по чл. 1 от Търговския закон (приходи от стопанска дейност) и приходите от отдаване под наем на собствено имущество (движимо и недвижимо). Сумите, получени като субсидии от държавни фондове и програми за подпомагане дейността на музеите (например субсидии, получени от Държавен фонд „Култура“), не попадат в нито една от тези категории приходи и следователно не подлежат на облагане с корпоративен данък.

НАБИРАНЕ НА ДАРЕНИЯ

Всеки вид музей ли може да набира дарения за дейността си?

Музеите, независимо от формата на собственост, могат да получават дарения от трети лица. Даренията могат да бъдат както в пари, така и в движими или недвижими вещи, независимо дали имат характеристиките на културни ценности или не.

16 от анкетираните 17 музея нямат човек в екипа си, отговорен за набирането на средства от дарения. В случаите, в които са привлекли средства по този начин, са разчитали на своите лични контакти или ползвайки познатите и неатрактивни кутии за дарения. Малко прилагани от музеите са и добрите практики за популяризиране на дейността им чрез „дни на отворените врати“. Популярни и ефективни са мерките за съвместни дейности с училища и читалища, а и въвличането на доброволци. Към един от изследваните музеи съществува и сдружение, което обединява приятелите и дарителите на музея, мотивирайки ги да организират и участват в кампании за набиране на средства.

Има ли специални изисквания при набирането на гарения от музеи?

В зависимост от вида на музея, с оглед на формата на собственост, специални правила, имащи отношение към набирането на гарения, могат да се съдържат в различни нормативни документи или вътрешно-организационни актове. При държавните музеи специфични изисквания при набирането на гарения могат да се съдържат в правилниците за устройството и дейността им, издадени от ръководителя на ведомството, към което са създадени. За общинските музеи специфични изисквания се съдържат обикновено в общински наредби, регламентиращи реда за получаване и управление на гарения от общините. Така например може да има изискване гарения в полза на общински или държавни музеи до или над определена стойност да се приемат от кмета на конкретната община или от общинския съвет, както и от ръководителя на ведомството, в случаите в които става въпрос за получаване на гарение от държавен музей. При наличие на такова изискване общината, съответно държавата е компетентна да приеме гарението и то би следвало да постъпи по посочена от нея сметка. За частните музеи и музеите със смесено участие, които се създават като юридически лица с нестопанска цел в обществена полза по реда на ЗЮЛНЦ, специфични изисквания могат да се съдържат в уставите или устройствените им актове. Тези изисквания могат да се отнасят към реда за отчитане на набраните по гарение средства, към документите, които музеят следва да издаде на дарителите и други подобни.

Независимо от формата на собственост на музея, предвид съществуващите възможности за ползване на данъчни облекчения от дарители на музеи, следва да се отбележи, че при набирането на гарения, музеите следва да издават документи (удостоверения, сертификати), удостоверяващи дарителя и получателя на гарението, и съдържащи правно индивидуализиращите ги белези, за какво е било предоставено гарението, кога е получено, на каква стойност е. Тези документи служат за доказателство пред компетентните данъчни органи за наличието на законно основание за ползване на облекченията от дарителя.

Кой взема решенията за това как да се разходват приходите от гарения, направени в полза на музей?

При частните музеи и музеите със смесено участие, това е органът, компетентен съгласно устав/устройствен акт да взема решенията относно управление и разходване на имуществото на музея като юридическо лице с нестопанска цел. Съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел това правомощие по принцип принадлежи на управителния орган, но няма пречка в устава и устройствения акт да бъде предвидено като правомощие на върховния колективен орган или ако музеят е регистриран като фондация – да бъде запазено право за учредителите.

За държавните, общинските и регионалните музеи, като самостоятелни юридически лица, отделени съответно от

държавното ведомство, към което са създадени, и от общините, чл. 39 т. 6 от Закона за културното наследство предвижда, че даренията са отделен източник на финансиране. Това налага извода, че получените от тези музеи дарения, независимо дали са в пари или вещи, би следвало да се считат за тяхна собственост и следователно музеите, чрез своите ръководители, да са свободни да вземат решения за какво и как да разходват дарените средства, като единствено следва да се съобразяват с волята на дарителите. Въпреки това обаче е възможно в правилниците за устройството и дейността на държавните музеи или в общински наредби за реда за получаване и управление на дарения от общините, да са предвидени ограничения относно свободата на ръководителя на музея да взема решения относно ползването, управлението и разходването на даренията.

Съгласно Наредба за реда за получаване и управление на дарения от Столична община дарения на музеи на стойност до 5000 лв. се приемат от кметовете на райони и директорите на „образователни, културни и социални учреждения“, както и от кмета на Столична община съгласно волята на дарителя. За суми в размер от 5000 до 100 000 лв. компетентен е единствено кметът на Столична община. За получаването на дарения над 100 000 лв. е необходимо решение на Столичния общински съвет. Аналогични са примерите за режима за получаване на дарения от музеи на територията на община Пловдив и община Борован.

При всички случаи, независимо от формата на собственост на музея и неговия статут, следва да се има

предвид, че при разходване и използване на дареното имущество (независимо дали е в пари или не), музеят следва да се съобрази с волята на дарителя. Това означава, че ако дарителят е определил специален начин, предназначение или друго изискване към ползването и разходването на дареното от него имущество, получателят (музеят) е длъжен да го спазва. В противен случай дарителят или всяко трето заинтересовано лице, чиито права или интереси са нарушени от накръняване волята на дарителя, има право по съдебен ред да поиска от музея да ползва дарението съобразно волята на дарителя или ако това е невъзможно – да иска обезщетение за накрънения си интерес/право.

Анкетата показва, че сериозна част от българските музеи получават дарения както под формата на финансови средства, така и под формата на различни видове услуги. Прави впечатление, че някои по-малки общини не зачитат волята на дарителя и на музейното ръководство и сами определят как да се изразходва дарението. Това принуждава музейните директори да приемат дарения под формата на ремонт на сградата или да убеждават дарителя вместо парична сума да им предостави директно закупена вещь или техника, от която имат нужда. Друга недобра практика, с която се сблъскват музеите, е общината/държавата да намали отпусканата им субсидия със стойността на получените дарения. Това води до демотивация на тези музеи да организират кампании за набиране на дарения.

Дължат ли музеите данъци за получените от тях дарения?

Приходите от дарения не подлежат на облагане с корпоративен данък, независимо от формата на собственост на музея – получател на даренията. Тези приходи също така са освободени от облагане с местен данък дарение, както по отношение на частните музеи и музеите със смесено участие, така и по отношение на държавните, регионалните и общинските музеи. Основанието за освобождаване в първия случай е статутът на музеите като юридически лица с нестопанска цел, регистрирани в Централен регистър на юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза при Министерство на правосъдието, а във втория – статутът им на културни институти.

Имат ли право дарителите на музеи на данъчни облекчения?

Индивидуалните и корпоративни дарители на музеите, независимо от формата на собственост на музея и неговия статут, имат право на данъчни облекчения за направените дарения. Облекченията са в размер съответно на 5% за дарители – физически лица и 10% – за дарители – юридически лица, от разходите за дарения.

Следва да бъде отбелязано, че независимо от формата на собственост на музея и неговия статут, Законът за корпоративно подоходно облагане и Законът за данъците върху доходите на физическите лица предвиждат възмож-

ността лицата, предоставили „безвъзмездна помощ при условията и по реда на Закона за меценатството“, т. е. имащи статут на меценати, да ползват данъчни облекчения в размер на 15%.

Как следва музеят да документира получено дарение?

Всеки един музей, независимо от статута си и формата на собственост, следва да документира получени дарения чрез издаване на удостоверение (сертификат) за дарение. Документът трябва да съдържа следните минимално необходими реквизити: описание на музея – получател на дарението, вида и размера на полученото дарение, кога и как е получено дарението, описание на дарителя. Удостоверението за дарение трябва да бъде подписано от законно представляващия музей и подпечатано. Този документ се връчва на дарителя, който може да го използва като доказателство пред компетентните данъчни органи с оглед ползване на данъчни облекчения, предвидени в българското законодателство.

В случаите, в които музеите получават дарения по откритата от тях набирателна сметка за определена кауза, документирането на получените средства се извършва чрез банкови извлечения.

В случаите, когато музеите организират благотворителни събития за набиране на дарения, следва да се има предвид, че е препоръчително музеят да обяви предварително каузата, за която се набират даренията. Ако се из-

ползват кутии за дарения, набраните средства следва да се документират от комисия, създадена от музея, в протокол, който да посочва кога е разпечатана кутията и колко средства има в нея. Допълнително музеят може да постави и книга на дарителите, в която дарителите да попълват данните си. Информацията от тази книга може да се използва от музея за издаване впоследствие на удостоверения за дарения.

Разграничение между дарителство, реклама и спонсорство

Договорът за дарение е уреден в чл. 225 и следващите от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД). Дарението е безвъзмезден договор, т. е. едната страна получава имущество (материално или нематериално, движимо или недвижимо), без да дължи за това нищо, което да е равносечно на дареното. Приходите на музеите от дарения не подлежат на облагане по реда на Закона за корпоративно подоходно облагане (ЗКПО) и Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ), а дарителите на музеите имат правото да ползват данъчни облекчения за предоставените от тях дарения на музеи.

За разлика от дарението спонсорството няма изрична правна уредба. Обичайно по силата на договора за спонсорство, спонсорираното лице получава икономическа помощ (пари, предоставяне на материална база и др.) от спонсора за осъществяване на дейността си, срещу което се дължава да рекламира спонсора, като популяризира неговото

име, търговска марка, дейността или продуктите му по подходящ начин. С оглед на това, че липсва изрична правна уредба на договора за спонсорство, страните по него сами определят своите права и задължения, доколкото не противоречат на повелителните норми на закона и на добрите нрави. При договора за спонсорство винаги се уговаря размера на дължимото от спонсорираното лице, което го отличава от дарението, при което е налице безвъзмездност. Дължимото от спонсорираното лице обаче може да е имуществено нееквивалентно или еквивалентно на предоставената от спонсора икономическа помощ. В случаите, при които в съответствие с договора за спонсорство спонсорираното лице е длъжно да осигури нещо, най-често реклама, еквивалентно (равностойно) на предоставеното от спонсора, тогава спонсорството следва да се квалифицира като стопанска дейност и съответно получените приходи да се облажат с данък по реда на ЗКПО. В случаите, в които спонсорираното лице предоставя нещо насреща, което не е еквивалентно на полученото, то тогава е налице договор за спонсорство, приходите от който за данъчни цели се третират като приходи по дарение и следователно спонсорираното лице няма да дължи данък по ЗКПО. За разлика от договора за дарение обаче спонсорите нямат право на данъчни облекчения. За да се прецени дали един договор за спонсорство представлява стопанска дейност или не, то за всеки конкретен случай следва да се прецени дали има еквивалентност между стойността на средствата, предоставени от спонсора и това, което се дължава да направи спонсорираното по договора лице.

Договорът за реклама се различава от договора за спонсорство по това, че той винаги е възмезден – при него едната страна заплаща на другата страна да извърши еквивалентна по стойност рекламна услуга. Съгласно чл. 1 от ТЗ предоставянето на рекламни услуги се счита за търговска сделка и следователно приходите от такива услуги се считат за приход от стопанска дейност и подлежат на облагане.

Запитани какво, освен по-голямата държавна (общинска) субсидия, би подобрило значително финансовото състояние на музея, над 80 % от анкетиранията са посочили набирането на по-голям брой дарения, реализирането на проекти по различни програми, както и привличането на повече посетители.

ИЗВЪРШВАНЕ НА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ

Могат ли музеите да извършват стопанска дейност?

Съгласно българското законодателство музеите, независимо от формата си на собственост, могат да извършват стопанска дейност. Общ критерий за стопанската дейност на музеите е тя да бъде свързана с основната им дейност – „опазването и представянето на подвижни и недвижими културни ценности“, като Закона за културното наследство примерно изброява в какво може да се изразява тази стопанска дейност. Приходите от нея служат за финансиране на самия музей. За частните и музеите със смесено участие, с оглед на характера им на юридически лица с нестопанска цел, законодателството поставя и изискването стопанската дейност да бъде допълнителна спрямо основната им дейност.

Националният исторически музей (НИМ) има детски музейно-образователен център и за участие в дейностите на центъра посетителите заплащат цени. Музеят също така е предвидил безплатно посещение на музея от участниците в дейностите на центъра. Националният музей „Земята и хората“, от своя страна, има магазин за ювелирни изделия и колекционни образци.

Какъв вид стопанска дейност могат да имат музеите?

Музеите могат да извършват следните основни видове стопански дейности:

- *Издаване и продажба на научни, научнопопулярни и рекламни материали*

Такива биха могли да бъдат книги, филми, сувенири, значки, календари, и други подобни. Законът дава възможността при изработването на такива предмети с търговско предназначение, като например значки или магнити, музеите да ползват изображения на културни ценности, които са им предоставени за ползване или са тяхна собственост. За целта следва да е получено съгласието на собственика на културната ценност (ако тя не е собственост на самия музей), както и предметът, за който се използва изображението, да се отличава от нея по размер не по-малко от една десета и по наличието на нови детайли. Цените за продажба на тези предмети и продукти се определят свободно от музея на пазарен принцип. Приходите от тези продажби се третираат като собствени приходи и съответно решението за какво и как да се използват се взема самостоятелно от музея, независимо от формата му на собственост.

- *Осъществяване на оценителна дейност на културни ценности – собственост на други юридически или физически лица*

Това е специализирана услуга, която се предоставя от музеите. Когато тя се предоставя от държавен, общински

или регионален музей, цените за услугата са определени в държавна Тарифа за таксите, които събират музеите, Националният институт за недвижимо културно наследство и Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, за извършване на услуги и за издаване на документи и дубликати. Когато услугата се предоставя от частни музеи и музеи със смесено участие, цените се определят свободно от тях.

- *Организиране на експозиции и изложби срещу заплащане на входни билети*

Типична стопанска дейност за музеите е представянето на културни ценности чрез постоянни или временни експозиции, за разглеждането на които посетителите заплащат цени за входни билети.

- *Отдаване под наем на музейни сгради или части от тях*

Доколко музеите могат да отдават под наем музейни сгради или части от тях, зависи от формата на собственост върху сградата, т. е. дали е държавна, общинска или частна собственост и от статута на самата сграда т. е. дали е обявена за недвижима културна ценност или не.

При държавните, общинските и регионалните музеи, сградният фонд се осигурява от държавата и/или общината, като им се предоставя безвъзмездно правото на управление върху сгради – частна държавна, съответно – частна общинска собственост. В тези случаи музеите могат да отдават под наем на трети лица предоставената им за управление сграда или части от нея. Срокът на наема не може да бъде по-дълъг от 10 години. Ако пре-

доставената сграда е публична държавна собственост, музеят може да я отдава под наем, при условие че се използва по предназначение и не се възпрепятства дейността на музея. Срокът на наема отново не може да бъде по-дълъг от 10 години. Ако сградата е публична общинска собственост, музеят може да отдава под наем само части от нея на трети лица, при условие че не се възпрепятства осъществяването на дейностите, за които сградата е била предоставена на музея. В този случай обаче наемните цени се определят от общинския съвет на общината. Процедурата при отдаването под наем от страна на музея на сгради – държавна собственост е чрез провеждане на търг, а при сгради – частна общинска собственост, чрез организирането на публичен търг или публично оповестен конкурс.

Сградата, в която се помещава НИМ, който е и със статут на държавен музей, е държавна собственост. Една от услугите на музея е предоставяне на конферентна зала на НИМ за срещи, симпозиуми и т. н., както и на музейни зали за коктейли, концерти, ревиюта, чествания, награждавания, лични тържества и други. Аналогични услуги се предоставят и от Националния музей „Земята и хората“.

Ако сградата на музея е негова собственост, тогава музеят е напълно свободен да отдава под наем части от нея на трети лица. Това е най-често приложимо за частните музеи или музеите със смесено участие, на които учредителите (физически или юридически лица) са предоставили в собственост техни лични сгради.

Възможно е сградата на музея да е собственост на юридическо или физическо лице, което е предоставило правото на ползване или е отдало под наем сградата за дейността на музея. В тези случаи музеят може да отдава под наем сградата или части от нея на трети лица, стига да не е предвидено някакво ограничение в договора със собственика, въз основа на който музеят ползва сградата. Тази хипотеза по принцип може да бъде приложима за всеки музей, независимо от формата на собственост.

Посочените по-горе правила не се прилагат за случаите, когато музейните сгради са със статут на недвижими културни ценности. В Закона за културното наследство са регламентирани изчерпателно правата, които имат ползвателите на недвижими културни ценности, като сред тези права не е предвидена възможността за отдаване под наем и следователно музеят, на който е предоставена за управление и ползване сграда с такъв статут, няма да има право да я отдава под наем на трети лица.

Половината от анкетираните музеи имат възможност и предоставят под наем части от сградите, в които се помещават. Но при повечето от тях реализираните приходи постъпват по сметка на общината/държавата.

• *Сделки с движими културни ценности срещу заплащане*

По принцип държавните, регионалните, общинските и музеите със смесено участие могат да продават само културни ценности, които са включени в обменния им фонд. Частните музеи могат да извършват сделки с културни ценности, включени в основния и обменния им фонд, само

след предварително писмено уведомяване на министъра на културата. Приходите от сделки с културни ценности следва да се третираат като собствени приходи на музея.

Освен продажбата на културни ценности, законодателството изрично регламентира възможността за извършване и на специфичен вид сделка с тях – отдаване на право на трети лица да създават, разпространяват и използват изображение на културна ценност с търговска цел срещу заплащане (например в рекламен клип или в търговска марка на фирма се използва изображение на културна ценност) и след изричното съгласие на музея. За целта се сключва договор между музея и третото лице, като то от своя страна няма право да преотстъпва това свое право на друг. Приходите от тези сделки следва да се третираат като собствени приходи на музеите. Следва да се отбележи, че създаването, разпространението и използването на изображения на културни ценности за лични нужди с представителна, образователна и научна цел е свободно.

Могат ли музеите да продават сувенири?

Продажбата на сувенири е една от възможните стопански дейности, които музеите могат да извършват. Съгласно Закона за културното наследство сувенирите се третират като предмети с търговско предназначение и като такива следва да се отличават от културната ценност по размер не по-малко от една десета и детайли, които могат да съдържат и нови елементи. Такива предмети могат да се изработват само след съгласие от собственика на културната ценност, а на музейни културни ценности

– от директора на съответния музей. Отношенията със собственика, съответно музея, се уреждат с възмезден договор. Въпросът е детайлно уреден в Наредба № Н-00-0005 от 8 юни 2010 г. за условията и реда за възпроизвеждане на културни ценности в копия, реплики и предмети с търговско предназначение.

Как се определят максималните входни билети в музеите?

Цените на билетите в държавните и общинските музеи се определят от техния директор, съгласувано с финансиращия музея орган. За частните и музеите със смесено участие, цените на билетите се определят самостоятелно от музея. При определени условия музеите могат да предоставят и безплатен достъп. Приходите от продажбата на входни билети следва да се третират като собствени приходи на музеите и съответно решението за какво и как да се използват те, се взема самостоятелно от всеки музей, независимо от собствеността.

Има ли ограничения за какво могат да се разходват приходите от стопанска дейност на музеите?

Законодателството въвежда следните няколко ограничения относно разходването на средства от стопанска дейност на музеите:

- *50 на сто от постъпленията от оценителна дейност на културни ценности – собственост на други юридически или физически лица остават в съответния държавен, об-*

щински или регионален музей, а останалата част се внася във фонд „Култура“;

- приходите от сделки с движими културни ценности могат да се използват от музея само за придобиване, консервация и реставрация на културни ценности, не и за други дейности или разходи;
- приходите от отдаване правото на трети лица да създат, разпространяват и използват изображение на културна ценност с търговска цел се използват само за дейности по опазване на културни ценности или на културното наследство.

Дължат ли музеите данъци за приходите си от стопанска дейност?

Общият принцип е, че музеите дължат заплащането на данъци за приходите, реализирани от стопанска дейност, като режимът на данъчно облагане зависи от статута на музея.

По отношение на приходите от стопанска дейност и отдаване под наем на имущество от частните музеи и музеите със смесено участие се прилага режимът на данъчно облагане за ЮЛНЦ в обществена полза по Закона за корпоративно подоходно облагане (ЗКПО). Тези музеи дължат заплащането на корпоративен данък в размер на 10% върху печалбата, реализирана от стопанска дейност и от отдаване под наем на собствено имущество. Печалбата от стопанска дейност би следвало да се изчисли на основата на приходите, реализирани от продажба на различни предмети (като книги, рекламни материали и други подоб-

ни), приходи от оценителна дейност, от входни билети на посетители, от сделки с движими културни ценности.

По отношение на приходите от стопанска дейност и отдаване под наем на имущество от държавните, общинските и регионалните музеи, се прилага режима на данъчно облагане за бюджетни предприятия по ЗКПО. Тези музеи дължат заплащането на алтернативен на корпоративния данък в размер на 3% от реализираната печалба. Приходите, които се вземат предвид при изчисляване на печалбата, подлежаща на облагане, би следвало да включват приходите реализирани от продажба на различни предмети (като книги, рекламни материали и други подобни), от входни билети на посетители, от сделки с движими културни ценности и отдаване под наем на имущество. В тази група не би следвало да се включват приходите от оценителната дейност, извършвана от тези музеи, тъй като цените за тези услуги са определени в нормативен акт (Тарифа за таксите, които събират музеите, Националният институт за недвижимо културно наследство и Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ за извършване на услуги и за издаване на документи и дубликати) и не се формират на пазарен принцип.

Как следва да се документират приходите от стопанска дейност на музеите?

За получените приходи музеите имат задължение да издават първичен счетоводен документ по смисъл на Закона за счетоводството. В зависимост от това как е получена сумата от музея се определя и вида документ, който се издава. За сумите, постъпили по банковата сметка на музея,

се издава само фактура, а за плащанията в брой – касова бележка (фискален бон), а при поискване от страна на клиента – и фактура.

Подлежат ли на регистрацията музеите по Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС)?

Съгласно българското законодателство на регистрацията по ДДС подлежи всяко едно лице, което извършва „независима икономическа дейност“ по смисъла на ЗДДС. В това определение попада и стопанската дейност, която музеите, независимо от техния статут и форма на собственост, могат да извършват. Това налага извода, че на общо основание музеите попадат в обхвата на ЗДДС и за него важат правилата, предвиждащи регистрацията по ДДС в регламентираните от закона случаи. Общата задължителна регистрацията по ДДС следва да бъде извършена от всеки един музей в срок от 14 дни при наличие на следните критерии:

- *Реализиран оборот от стопанска дейност в размер на или над 50 000 лева;*
- *Този оборот е реализиран в рамките на 12 последователни месеца.*

Наред с основанията за общата задължителна регистрацията по ДДС, законът предвижда и други, специфични случаи, при които може да възникне задължение за регистрацията по ДДС, като например вътреобщностно придобиване, като дава и възможност за доброволна регистрацията по ДДС.

Регистрацията по ДДС създава задължението за музея да начислява ДДС върху цените на стоките и услугите, които той предоставя на трети лица, да документира, събира, де-

кларира и внася така начисленото ДДС съгласно правилата на ЗДДС и правилника за неговото прилагане.

Ако музеят е регистриран по ДДС, следва ли да се начислява ДДС върху цените на входните билети?

ЗДДС предвижда особени случаи на освобождаване от задължението за начисляване на ДДС, ако музеят е регистриран по ДДС или ако не е – стойността на тези сделки не се взема предвид при изчисляване на оборотите по ДДС за задължителни регистрации. Регламентацията се съдържа в чл. 42 от ЗДДС, съгласно който освободени от облагане с ДДС са продажбата на билети от културни организации и институти (каквито се явяват в първия случай частните музеи и музеите със смесено участие, а във втория – държавните, регионалните и общинските музеи) за вход в музеи, музейни резервати и комплекси, за организирани от тях културни прояви като спектакли и концерти и други подобни.

ПРИМЕРНИ ДОГОВОРИ И ДОКУМЕНТИ

ДОГОВОР ЗА ДАРЕНИЕ

Днес, 20... г., в гр., се сключи настоящият договор за дарение между:

....., наричан по-голу ДАРИТЕЛ,

и

....., наричан по-голу ДАРЕН.

Страните се споразумяха за следното:

Чл. 1. Дарителят отстъпва на ДАРЕНИЯ безусловно, веднага и безвъзмездно

Чл. 2. ДАРЕНИЯТ приема с признателност направеното дарение. Настоящият договор се състави в два еднакви екземпляра – по един за всяка от страните.

ДАРИТЕЛ:

ДАРЕН:

ДОГОВОР ЗА СПОНСОРСТВО

Днес, 20... г., в гр., между:

1., наричан по-голу СПОНСОР, и
2., наричан по-голу СПОНСОРИРАНО ЛИЦЕ, се сключи този договор.

Страните се споразумяха за следното:

I. ПРЕДМЕТ НА ДОГОВОРА

Чл. 1. СПОНСОРЪТ се задължава да предостави на СПОНСОРИРАНОТО ЛИЦЕ с което да попомогне

II. ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА СПОНСОРА

Чл. 2. СПОНСОРЪТ ще изпълни задължението си по чл. 1 в срок от дни.

Чл. 3. СПОНСОРЪТ има право:

1. да получава информация за хода и резултатите от спонсорираното мероприятие или дейност;
2. неговото име (фирма) да бъде посочвано при съобщения за медиите относно спонсорираното мероприятие или дейност;
3. при извършване на спонсорираното мероприятие или дейност – да бъде посочвано съдействието му.

III. ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА СПОНСОРИРАНОТО ЛИЦЕ

Чл. 4. СПОНСОРИРАНОТО ЛИЦЕ има право да получи уговореното в чл. 1 имуществено подпомагане.

Чл. 5. (1) СПОНСОРИРАНОТО ЛИЦЕ се задължава:

1. при извършване на спонсорираното мероприятие или дейност да посочва съдействието на спонсора;
2. да популяризира помощта на спонсора и неговата дейност;
3. при предоставяне на информация за медиите, относно спонсорираното мероприятие или дейност, да посочва съдействието от страна на спонсора.

(2) Задълженията на спонсорираното лице по т. 2 от преходната алинея са конкретизирани в Приложение № 1, което е неразделна част от този договор.

IV. РАЗВАЛЯНЕ И ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ДОГОВОРА

Чл. 6. (1) Всяка от страните може да развали договора при неизпълнение от другата страна.

(2) СПОНСОРЪТ може да се откаже от договора, ако спонсорираното мероприятие или дейност бъдат преустановени или спрени за продължителен период.

Чл. 7. Договорът може да бъде прекратен по взаимно съгласие от страните.

V. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 8. Нищожността на някоя клауза от договора или на допълнително уговорени условия не води до нищожност на друга клауза или на договора като цяло.

Чл. 9. Страните се задължават да не преотстъпват на трети лица информация, получена при или по повод сключването или изпълнението на договора.

Чл. 10. За всеки спор относно съществуването и действието на сключения договор или във връзка с неговото нарушаване, включително споровете и разногласията относно действителността, тълкуването, прекратяването, изпълнението или неизпълнението му, както и за всички въпроси, неуредени в настоящия договор, се прилага българското право, като страните уреждат отношенията си чрез споразумение.

Договорът се сключи в два еднообразни екземпляра, по един за всяка от страните.

СПОНСОР: СПОНСОРИРАНО ЛИЦЕ:

УДОСТОВЕРЕНИЕ ЗА ДАРЕНИЕ

..... със седалище и адрес
на управление,
БУЛСТАТ....., представлявано от,
.....,
издава настоящото удостоверение за дарение, с което

УДОСТОВЕРЯВА

че на в гр.
получи безвъзмездно сума в размер на лева
..... (или имущество)
от
със седалище и адрес на управление,
БУЛСТАТ, представлявано от,
.....

Предметът на дарението е изцяло получен.

С благодарност:

ISBN 978 954 92565 7 4

